

Ústní tradice a folklór jako historický pramen / Oral Traditions and Folklore as a Historical Source

Z úst na internet. Cesta pana Půty do 21. století / From the Mouth to the Internet. The Way of Mr. Půta to the 21th Century (*Milada Krausová*)

Abstrakt

Příspěvek se zabývá rozborem v západních Čechách populárních pověstí o Půtovi Švihovském z Rýzmběrka a obrazem této osobnosti v českém historickém vědomí. Přední šlechtic jagellonské doby (zemřel roku 1504) je dodnes známější jako aktér pověstí, než jako historická osobnost. Historický Půta byl nejvyšším zemským sudím. Proslul také jako přesvědčený katolík, protivník českých bratrů a stavebník. Právě k jeho dvěma hradům, Švihov a Rabí se vztahuje vyprávění o jeho konci (dle tradice ho měl odnést čert) a posmrtném trestu. Autorka analyzuje pověsti o Půtovi, způsoby jejich šíření a zpracování ve vybraných novějších sbírkách pověstí. Rozebírá rovněž příklady novodobého prezentování historických pověstí za pomoci internetu.

Klíčová slova: Bohuslav Balbín; historické pověsti; historické vědomí; Horažďovice; hrad Rabí; hrad Švihov; pověsti v internetovém věku; Půta Švihovský z Rýzmběrka; vývoj pověsti o Půtovi Švihovském;

Abstract

The paper deals with the analysis legends about Puta Svihovsky from Ryzmberk, very popular story in western Bohemia and shows an image of this personality in the Czech historical consciousness. The leading nobleman of Jagiellonian period (died 1504) is still a well-known reputation as an story character than as a historical personality. Historical Puta was the highest provincial referee. He also became famous as a convinced Catholic, an opponent of the Czech Brethren and the builder. The story about his end relates to the two castles, Rabi and Svihov, (according to tradition, he was taken by the devil) and his posthumous punishment. The author analyzes the reputation of wander, their methods of distribution and processing in recent collections of selected tales. She examines also presenting examples of modern historical legends by the Internet.

Keywords: Bohuslav Balbin; castle Rabi; castle Svihov; historical legends; historical legends in the Internet age; historical consciousness; Horazdovice; Puta Svihovský from Ryzmberk; development of Puta Svihovsky-legends;

Historické pověsti se dnes těší velké vlně zájmu. Sbírkové pověsti přinášejí řadu tradičních příběhů; pověsti ožívají v líčení průvodců na hradech a zámcích i jinde; jsou vítaným oživením výuky³⁹, oblíbenou součástí nejrůznějších internetových stránek osobních i institucionálních. Více než na odborné rozborů či vědecké edice je dnes kladen důraz na vlastní příběhy a možnosti komerčního využití.

Použijeme-li jistou parafrázi definice pověsti z Československé vlastivědy (1968) je pověst mimo jiné také výrazem „lidových vědomostí o světě, představ o souvislostech věcí a vztahů, pověrečných představ i básnivě fantazie.“⁴⁰ Častá je aktualizace putujících motivů připojených k různým postavám a událostem. Soubor pověstí o Půtovi Švihovském z Rýzemberka patří v regionu k těm známějším.⁴¹ Typově je lze zařadit k vyprávění o potrestané vrchnosti.⁴² Populárnější je v kraji zejména trhanovský Lomikar, údajně strašící v desítkách podob od své náhlé smrti roku 1696. Půta je „služebně starší“ – žil na přelomu 15. – 16. století. Marxistická literatura označuje tyto pověsti také jako „antifeudální“. V českém prostředí se jich nejvíce vztahuje až k době po třicetileté válce, tedy k 17. a 18. století, především k různým místním vzpourám a nepokojům.⁴³ Psychologická potřeba demonizovat určité postavy historie tímto způsobem je však nadčasová. Pověst se tak v tomto případě vždy přibližovala žánru pověrečné povídky.⁴⁴

Připomeňme si alespoň ve stručnosti, kdo byl historický Půta Švihovský z Rýzemberka. Tento západočeský pán patřil k předním osobnostem společensky bouřlivé jagellonské doby (1471–1526). Šlo o období nepřilíživé královské moci, ale i rozvoje šlechtického a měšťského podnikání a soupeření. V marxistické historiografii bylo v této souvislosti opakovaně zdůrazňováno především, že Půta měl podíl na vydání zákona o znevolnění poddaných roku 1487. Nedostatek lidí i devalvace měny vedly ke snaze zakázat zbíhání z panství, docházelo také k zabírání poddanské půdy vrchností i k všeobecnému utužování poddanských povinností. Odtud byl v lidovém podání jen krok k černobílému ztvárnění – zlý pán kontra chudý bezmocný poddaný.

Historický Půta svou kariéru zahájil ve věku dvaceti let. Léta úspěšně působil jako nejvyšší zemský sudí.⁴⁵ Okolí ho uznávalo i pro jeho vzdělanost. Čechy byly stále zemí „dvojího lidu“, tj. kališníků a katolíků. O Půtovi se vždy dočteme, že patřil k přesvědčeným katolíků, což přispělo k jeho značné neoblíbě u druhé strany. Byl také velkým odpůrcem další české náboženské skupiny, českých bratrů. Do učebnic dějepisu vešel Půta především jako stavebník (zejména hrady Švihov a Rabí), které byly sice majestátní, ale také drahé. Jejich výstavba přispěla k zadlužení rodu, který po Půtově smrti již

³⁹ V příloze článku dva obrázky (příloha č. 1 a 2), které k referátu o Půtovi Švihovském k předmětu české dějiny středověku namalovala v roce 2010 Jaroslava Škudrnová.

⁴⁰ MACEK, Josef (red). *Československá vlastivěda. 3. díl. Lidová kultura*. Praha: Orbis, 1968, s. 269.

⁴¹ Ke sběru pověstí v tomto regionu souhrnně srv. JÍLEK, Tomáš aj. *Západočeská vlastivěda. Národopis*. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1990. ISBN 80-7088-027-9, s. 153–171. Největší pozornost v tomto směru byla v západních Čechách vždy věnována Chodsku.

⁴² KRAUSOVÁ, Milada. Die Sage vom bestrafte Herrn. Ein Beispiel aus dem böhmisch-bayerischen Grenzgebiet. In: *Oberpfälzer Heimatspiegel 2010*, Jahrgang 34. Pressath/Oberpfalz: Verlag der Buchhandlung Eckhard Bodner, 2009, ISBN 978-3-937117-78-2, s. 154–63.

⁴³ Patří sem i zmíněný „Lomikar“, proti němuž byla vedena chodské rebelie roku 1695. Jeho protivníkem byl Jan Sladký Kozina, oběšený v tomto roce Plzni, kde dle tradice vyzval Lomikara „na boží súd“.

⁴⁴ MACEK, Josef (red). *Československá vlastivěda. 3. díl. Lidová kultura*, s. 273.

⁴⁵ K zemskému sněmu po kutnohorském míru roku 1485 srv. BARTLOVÁ, Milena – ČORNEJ, Petr. *Velké dějiny zemí Koruny české*. 6. díl 1437–1526. Praha – Litomyšl: Paseka, 2007, ISBN 978-80-7185-873-7, s. 457.

nikdy nedosáhl významu jako za jeho života. Méně známo je, že Půta byl velkým podporovatelem českého jazyka, také v úředním styku (zapisování do desek zemských).⁴⁶

Již tzv. „Staré letopisy české“ popsaly patřičně tendenčně okolnosti Půtova skonu roku 1504: „*Téhož roku v sobotu před sv. Marií Magdalenou zemřel na Rabštějně (!)*⁴⁷ pan Půta Švihovský, úhlavní nepřítel a odpůrce pravdy boží. Jeho smrt se mnohým zdála podivná, protože se zalil krví, a přitom byl takový odpůrce kalicha. Ale Pán Bůh umí takové bezbožníky trestat nejpodivnějšími ranami.“⁴⁸ V podstatně jiném světle však představuje Půtu dobová oslavná latinská báseň z pera českého humanistického básníka Bohuslava Hasištejnského z Lobkovic, přeložená pro Časopis českého muzea K. Vinařickým roku 1838.⁴⁹

Půta sám je pohřben v Horažďovicích ve „svém“ klášteře minoritů, konkrétně v kostele sv. Michaela, což přispělo ke vzniku pověstí o něm i v tomto městě a jeho okolí.⁵⁰ Horažďovice získala také jeho vdova Bohunka Meziříčská z Lomnice při dělení statků.⁵¹ Jeho náhrobní kámen byl vyroben z červeného mramoru. V odlitku je k vidění i na hradě Švihov⁵². Jedná se o klasický kámen se

⁴⁶ Vydařený portrét pana Půty napsala D. Menclová pro brožuru o hradu Rabí. (MENCLOVÁ, Dobroslava. *Rabí. Státní hrad a památky v okolí*. Praha: Olympia, 1971, s. 14–15.)

⁴⁷ Půta zemřel dle tradice na Švihově nebo na Rabí.

⁴⁸ PORÁK, Jaroslav – KAŠPAR, Jaroslav (ed.). *Ze starých letopisů českých*, Praha, Svoboda, 1980, s. 285.

⁴⁹ „*Jasná perla naší koruny v té ukryta hrobce, /Půta Ryžemberských sláva i chloubu domu. /Vzácným jej činila šlechta starého rodu; /Vzácnějším ale vtíp, v řeči, výmluva, víra, počestnost./I tak sama zármutkem zalkala vlast' milená. /Shasnul', ač věku jej posavade netížilo břímě; /Neb čtyřikrát deset jar tady sotva viděl. /Jestli neobětuješ slzy na hrobu tomto, cizince, /Tvrdší Hyrkanské tygřice srdce chováš.*“ (Citováno dle: SEDLÁČEK, August. *Hrady, zámky a tvrze království českého*. 2. nezměněné vydání. 9 díl, s. 15).

⁵⁰ August Sedláček zmínil ve svých „Hradech“, že ještě čtyři sta let po Půtově smrti je možno v okolí Horažďovic zaslechnout doporučení, jak se chovat při setkání s duchem pana Půty. Důležitá měla být v tomto případě hlavně zdvořilost a úcta. Půta si i po smrti prý potpěl na pěkné pozdravení. (SEDLÁČEK, August. *Hrady, zámky a tvrze království českého*. 2. nezměněné vydání. 9 díl, s. 15.) Z pověstí je nejrozsáhlejší ta *O propadlém zvonu*. Vypráví o rozhořčené ženě, která musela dát své poslední peníze na stavební aktivity pana Půty na hradě Prácheň. Jistá stařena (vdova) měla vhodit příspěvek do obráceného zvonu (nového či opravovaného). Obrátila svůj hněv ne proti Půtovi, (který buď „projížděl kolem“, nebo peníze požadovali jeho lidé), ale proti objektu samému. Zvon se po jejich slovech propadl do země, odkud je dodnes slyšet cinkání mincí. Mnozí se ho marně snažili vyzvednout. Má ho hlídat pes s ohnivýma očima. Pověst s obecnými motivy (nešťastný chudák, tajemný předmět, ukrytý poklad, marné hledání pokladu) známe od řady starších sběratelů, které zde nemá smysl všechny vyjmenovávat. Zmíňme alespoň Josefa Pavla (1889–1948), který se narodil ve strážním domku přímo pod hradem Práchní (autor, „*Pověstí českých hradů a zámků*“). Zvon a pan Půta nemohly nejnověji chybět např. v televizních dokumentech v rámci „*výpravy za českými čerty*.“ (Knižně srv.: ŠTĚTINA, Jaromír. *Výprava za českými čerty*. Praha: Lidové noviny, 2005. ISBN 80-7106-770-9, s. 16–17.) Pověst zařadil do oblíbených jihočeských pověstí také R. Krátký (KRÁTKÝ, Radovan. *Jihočeské pověsti*. 1. vydání. Vimperk: Vik, 1972. ISBN 80-86618-38-9, s. 266–269.) Nechybí také na internetových stránkách města: Internetové stránky města Horažďovice. Sládková, Simona. *Pověst o Práchni*. [Online] Dostupné z URL: <<http://www.mesto-horazdovice.cz/horazdovice/fr.asp?tab=snet&id=5118&burl=&t=HS>> [2011-01-14].

⁵¹ Půta měl dvě dcery a pravděpodobně čtyři syny. Kateřina byla provdána za Zdeňka Lva z Rožmitálu; Johanna za pana ze Šternberka. Synové se jmenovali Břetislav, Jindřich, Vilém a Václav. Roku 1720 vymřela česká linie rodu. Půtův syn, Jindřich Švihovský z Rýzemberka, se nechal vymalovat na zdi kaple na hradě Švihov na známé fresce. Stylizoval se zde do postavy sv. Jiří. Na fresce je zobrazen rovněž hrad Švihov a Jindřichova manželka jako princezna.

⁵² V souvislosti s odlitkem a sousedící hodovní síní se traduje nové podání. Do hodovní síně totiž dle četných svědectví odmítají vstoupit psi. Na internetových stránkách hradu se v souvislosti s tím dočteme: „...*Tak jako každý správný hrad, má i Švihov svá tajemná místa. Tím prvním je hodovní síň. Kdoví, co se tu odehrálo... Možná je zeď, sousedící s vedlejší místností hostitelkou nedobrých sil, vždyť právě ve vstupní hale nese odlitek náhrobku Půty Švihovského. Můžeme se jen dohadovat, ale něco tu určitě nebude v pořádku. Vždyť psa prý do této místnosti nedostanete ani násilím.*“ (Internetové stránky hradu Švihov. *Co v průvodci nenajdete*. [Online] Dostupné z URL: <<http://www.hrad-svihov.cz/v-pruvodci-nenajdete.php>> [2011-01-14].)

zobrazením celé postavy idealizovaného mladě vyhlížejícího rytíře (stojící postava v brnění, bezvousá, s delšími vlnitými vlasy).⁵³

Obecně lze říci, že si Půta v historické tradici za své aktivity vysloužil opravdu jen málo vděku, i hodnocení jeho současníků byla ostatně velmi rozdílná. O své statky se staral vždy pečlivě,⁵⁴ jeho systematickost i tvrdost mu však logicky oblibu nepřinesly.

Kdy se příběhy o Půtovi objevují poprvé, není zcela jasné. Starší doklady tradice spojené s Půtovým koncem zaznamenal historik August Sedláček (1843–1926). Jeho skon popisuje rovněž „střídavě“ v souvislosti s oběma hrady. Podívejme se nejprve na Švihov. Sedláček v 9. díle svých „Hradů“ zmiňuje písemné svědectví dvou německých návštěvníků hradu Švihova, kterým roku 1734 místní vyprávěli o zlém pánovi, který prý umožil spoustu lidí v hladomorně a mořil je i prací na svých stavbách. Za to ho prý odnesl čert. Viděli i díru, kterou prý nikdy nepršelo ani nesněžilo a nešla opravit. Zmíněna je také Půtova manželka Bohunka, které se po modlitbách zjevuje duch jejího manžela celý v „ohni“, tedy opět v souvislosti s červenou barvou. Pokud jste slyšeli dojemné líčení o snaze „Černé paní“⁵⁵ odčinit hříchy svého muže tím, že hrad po nocích rozebere, mohla by Vás tato verze překvapit. Duch jí měl prý pouze odpověď: „*Tak jako ty nemůžeš svýma rukama tento pevný hrad a veliký hrad rozebrati a každý kámen, vápno, písek a dříví zase tam položiti, odkud byly vzaty, tak i já nemohu býti spasen.*“⁵⁶ Bohunčino rozebírání objektů přišlo teda až jako jeden z dalších doplňků jednoduchého příběhu.⁵⁷

Podoba pověstí o Půtovi je relativně „stabilní“. Půtu odnáší čert a zjevuje se, zpravidla obklopen ohnivou září. Proměňuje se jen líčení jeho údajných přečinů.⁵⁸

Za zmínku stojí dále po staletí trávající nevypsáný „boj“ mezi Rabím a Švihovem. Rabští mají dnes jistou výhodu. Průvodci zde (na rozdíl od Švihova) zavedou turisty přímo na místo údajného děje (místní sklepení)⁵⁹, spojením se švihovskou verzí se však hovoří také o místní Půtově ložnici.

⁵³ Viz příloha č. 4.

⁵⁴ Švihov i osadu pod nedokončeným hradem Rabím povýšil Půta na město a vybavil privilegii. Brožura k 500. výročí propůjčení městských práv Švihovu už pragmaticky představuje Půtu v pozitivnějším světle, neodpustí si však tradiční zmínku o faktu, že Půta jako aristokrat k prostému lidu „*tak milosrdný nebyl.*“ Kromě povinně citované oslavné básně najdeme i zmínku, že se dle lidové tradice pan Půta zjevuje v podobě „*ohnivé koule.*“ (ČIHÁKOVÁ, Linda aj. Švihov. *Zajímavosti a obrázky z historie města. Švihov: Město Švihov, 2001, s. 21.*)

⁵⁵ Bohunka se zjevuje jako „Černá paní“ (tedy snad jako vdova?). Černé paní totiž nejsou v českém světě pověstí tak obvyklé jak paní „Bílé.“ Bílé paní (zejména ta rožmberská) jsou zjevení hodná a dobrá. Často předpovídají budoucnost svého rodu. Černou paní mají např. na hradě Buchlov, zde je však chození „v černém“ trestem za hříchy. Bohunka je naopak vždy líčena jako duch veskrze dobrý, přesto v černém odění. Střídavě rozebírá Švihov (původní a častější verze), i Rabí.

⁵⁶ SEDLÁČEK, August. *Hrady, zámky a tvrze království českého. 2. nezměněné vydání. 9 díl, s. 15.*

⁵⁷ Sedláček zařadil svá vyprávění o Půtovi i do své známé sbírky pověstí, která naposledy v reedici vyšla roku 1998. Z pramenů se u líčení o trestu pro Půtu odvolává na Hans und Wolf Schmidisches Stammbuch (tehdy v archivu na zámku Planá), na zmiňované svědectví dvou německých hostů na Švihově. Lidovost pověsti dokladuje opět chováním babiček v okolí Horažďovic. (SEDLÁČEK, August. *Historické pověsti lidu českého. 5. vydání. Praha: Melantrich, 1998, ISBN 80-7023-280-3, s. 254–256, 308*)

⁵⁸ Krausová, Milada. *Die Sage vom bestrafte Herrn. Ein Beispiel aus dem böhmisch-bayerischen Grenzgebiet, s. 163.*

⁵⁹ Rabí zdědil Půta Švihovský po Vilému z Rýzemberka, roku 1480 tak sjednotil dvě linie rodu. Koncem století zahájil rozsáhlou přestavbu hradu i podhradí. Konec Půty je někdy situován do hradního sklepení, kde se prý pán měl zamknout, a vynesli ho až v truhle. Jeho konec doprovázela údajně (jak se na budoucího ducha slušelo) děsivá bouře. (Shrnutí pramenů k této verzi (zde zatím bez čerta!) srv. SEDLÁČEK, August. *Hrady, zámky a tvrze království českého. 2. nezměněné vydání. 11. díl. Praha, Nakladatelství Šolc a Šimáček, společnost s r.o., 1936, s. 90. – Ke stavebnímu vývoji hradu za pana Půty srv. MENCLOVÁ, Dobroslava. *Rabí. Státní hrad a památky v okolí, s. 16–17, 24–25.*)*

Koluje také kompromisní varianta tvrdící, že čert si s Půtou zaletěl ze Švihova nejprve na hrad Rabí, aby se naposledy podíval na svá panství. Nešikovnému pekelníkovi prý pan Půta propadl stropem do hradní síně – tak prý vznikla pověstná díra i na Rabí.⁶⁰

V souvislosti se šířením pověstí o Půtovi v okolí Švihova je třeba alespoň stručně zmínit vlastní prostředí, ve kterém vznikaly. I zde se totiž setkala pověst historická s typem pověsti místní. Zejména hrad Švihov je a byl jedním z hlavních účinkujících v dojemném (s motivem Černé paní) či strašidelném příběhu.

Za Půty byl původní hrad značně rozšířen (v letech 1480–1504) Vznikl severní a jižní palác, kaple či složitý systém nového opevnění dle návrhu B. Rejta (Zlatá, Červená, Bílá a Zelená bašta...) Po třicetileté válce však hrady pozvolna začaly ztrácet svou funkci, Ferdinand III. nařídil řadu z nich z bezpečnostních důvodů zbořit. Tehdy již patřil Švihov rodu Černínů (vlastnili hrad do roku 1945). Rozpad i postupné boření sice rovněž začaly, přesto se hrad nakonec z velké části dochoval, především díky vlivu Černínů. Zmizela jen jedna bašta a část opevnění. Stav hradu však rozhodně nebyl právě utěšený, protože vrchnost ho nadále neobývala a byl určen k hospodářským účelům (sýpka, skladiště). Není proto divu, že místní s oblibou vykládali historiky z minulosti hradu a o jeho nejslavnějších majitelích.⁶¹

Sám hrad⁶² byl na svou dobu mimořádnou stavbou. Z dobových popisů je často citována především pasáž z díla nejznámějšího českého barokního historiografa, „vlasteneckého jezuity“, Bohuslava Balbína (1621–1688), který v letech 1672–3 žil v nedalekých Klatovech. Jeho pobyt je spojován především se vznikem legendární *Obrany jazyka českého*, Balbín zde však pracoval také na svém díle *Miscelanea historica regni Bohemiae (Rozmanitosti z historie království českého)*.

Balbína objekt mimořádně zaujal, byť je dnes jeho líčení hodnoceno jako značně nadnesené, svou poetiku bezpochyby má. Balbín si poznamenal: „Švihovský hrad..... Viděl jsem, jak hrad stál a byl skvěle připraven odrazit a oklamat útočníka. Výška zdí byla taková, že ven nevyčnívalo z věže nic než špička. Podivuhodná byla šíře zdí, že totiž mohly na hradbách jet proti sobě dva povozy. Když jej sedláci bořili, pokřikovali, že, lámají skálu. Z hradeb získali jen tolik hlíny, kolik by jí lopatami a rýči narýpali za jediný den z kopce, vápno se totiž stářím proměnilo v kámen. Všichni pak se okolí shodovali v tom, že ten hrad měli vidět páni, kteří nařídili jeho stržení. Sotva by proti němu co podnikli.“⁶³

Švihov patří dnes k vzácně zachovaným hradům pozdně gotické doby, jako hrad vodní je v Českých zemích také jedním z mála. Do slavné Půtovy ložnice se běžný návštěvník dnes podívat nemůže. Na internetových stránkách hradu se v souvislosti s ním uvádí: „Dalším místem obestřeným tajemstvím je veřejnosti nepřístupná ložnice Půty Švihovského. Podle pověsti ho právě odsud odnesl čert do pekla. V ložnici dodnes najdete chybějící kus klenby a otvor, kterým ďábel s krutým Rýzemberkem odletěl. Kdokoli se pokusil otvor zazdíť, splakal nad výdělkem, protože klenba se do druhého dne opět

⁶⁰ KRAUSOVÁ, Milada. Die Sage vom bestrafte Herrn. Ein Beispiel aus dem böhmisch-bayerischen Grenzgebiet, s. 163.

⁶¹ K historii hradu Švihov v 17. a 18. století srv.: FIALA, Zdeněk (red). *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. 4. díl. Západní Čechy. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1985, s. 338.

⁶² Dnešní podoba ústřední části hradu, viz příloha č. 3.

⁶³ BALBÍN, Bohuslav. *Krásy a bohatství české země*. Praha: Panorama, 1986, s. 278.

zřítla. ⁶⁴ V rámci různých turistických akcí odnáší dnes čert pana Půtu opakovaně a s publikem, ⁶⁵ byť zpravidla z jiného prostoru.

V souboru „Půtovských“ pověstí nesmí chybět Balbínova „Bláznivá“ Hejná. ⁶⁶ Obsahově je variantou oblíbených kocourkovských historek o hloupých vesničanech, kteří se v tomto případě chtějí zavděčit svému pánovi odchytem uprchlého čerta, za což si vyslouží jen málo vděku, protože oním „pekelníkem“ je uprchlý domácí miláček pana Půty. ⁶⁷ Hlavní atraktivitou pověsti byl a je (kromě závěrečné pointy) lov na „čerta“, ⁶⁸ ke kterému mělo dojít dle Balbína kolem roku 1494, když se Půta zdržoval v Praze u soudu. Samotný Půta je u katolíka Balbína zmíněn pochvalně, jako politik a „velký budovatel v té rodině“; jeho hněv nad lidskou hloupostí je zde aristokratický a přirozený. Balbín uplatnil rovněž metodu orální historie. Napsal, že se vydal do vesnice, aby zjistil, jaký je postoj místních k tradované historce. Zdálo se, že jim ani nevádí, že jsou zdrojem posměchu. Balbín se v této souvislosti podivil jejich postoji: „Když jsem se před šesti lety či ještě trochu dříve dostal na hrad Rabí, odebral jsem se do této dědiny a nesměle jsem se otázal, zda je pravda, co se povídá o oné opici. Představte si, že ti lidé jsou pošetili jako dřív! Nejen, že prohlašovali za pravdivé to, co jsem vyprávěl, ale vypočítávali ještě další hloupé výroky a činy svých předků, obzvláště když uslyšeli, že je chci jednou zveřejnit. Chtěli totiž svou obec proslavit pro budoucí časy, chtěli, aby získala zvučné jméno, ačkoliv ji téměř nikdo neznal.“ ⁶⁹ Zda by Balbína místní za takovou propagaci své obce pochválili, je ovšem otázka, stejně tak i problém, zda v tomto případě nešlo spíše o jakousi uměleckou licenci, inspirovanou knížkami lidového čtení z jiných evropských zemí. Místní totiž nejen loví opici, ale i stěhují kostel z blízkého kopce blíže k centru (omotají ho řetězy a provazy a pokoušejí se ho odtáhnout)...

⁶⁴ Internetové stránky hradu Švihov. Co v průvodci nenajdete. [Online] Dostupné z URL: <<http://www.hrad-svihov.cz/v-pruvodci-nenajdete.php>> [2011-01-14].

⁶⁵ Např. na závěr sezóny roku 2008. Klatovský deník popsal událost následovně: „I na švihovském hradě uchystali zajímavý závěr sezony. Vedle oživených běžných prohlídek, během nichž návštěvníky tu a tam překvapily nějaká historická nebo mýtická postava, byly připraveny tři scény – příjezd Půty na hrad, hádka ve zbrojnici včetně souboje, a šašek i čert, který nebohého Půtu odnese „na věčnost“. „O netradiční prohlídky je zájem, protože klasika je trochu ohraná. Zájem je, i když termín je nešikovný a je zima,“ pochvaloval si kastelán Švihova Lukáš Bojčuk“ (KILIÁN, Milan. Sezonu na hradech zakončili Půta i „Lucka Bílá“. Klatovský Deník.cz. 27. 10. 2008. [Online] Dostupné z URL: <http://klatovsky.denik.cz/zpravy_region/sezonu-na-hradech-zakoncili-puta-i-lucka-bila.html> [2011-01-14]).

⁶⁶ Hejná se nachází na Klatovsku, čtyři kilometry jihozápadně od Horažďovic. První zmínka o obci pochází z roku 1045, dominantou je kostel sv. Filipa a Jakuba z druhé poloviny 13. století. (KUMPERA, Jan. Západní Čechy od A do Z. Lexikon Historie & Památky & Příroda. Praha – Plzeň, Praha – Plzeň: Beta – Dobrovský; Ševčík, 2002, ISBN 80-7306-060-4; 80-7291-068-X, s. 90.)

⁶⁷ BALBÍN, Bohuslav. Krásy a bohatství české země, s. 174–175.

⁶⁸ Balbín má již hotovou historku se všemi vtipnými detaily. Líčení ze zmíněného výtahu z Balbína převzal nejnověji např. Jindřich Francek do svých „Příběhů“: „nejprve rozhodli, že porazí strom; opice to však pochopila a přenesla se skokem na druhý. Když se tam přihrnuli se sekyrami, přeskočila opět na jiný a zas na další. Lidé ji sledovali, házeli klacky a kameny, které jim najednou dopadly na hlavu, a tak mnozí ještě utrpěli rány. Věřili, že jim je vrací sám čert. K poraněné opici, oslabené strachem, vylezl konečně na strom nějaký statný muž a velkým klackem ji několikrát udeřil do hlavy, až se zřítla. Někteří chtěli život zvířete ušetřit, aby dárek přišel pánovi ještě více vhod, ale když opice podrážděna tolika údery vřeštěla a zuřivě kousala a drápala, začali lidé už doopravdy vykřikovat, že jsou před čertem bezmocní. A tak opici udolali ranami a mrtvou zanesli k sudímu.“ (BALBÍN, Bohuslav. Krásy a bohatství české země, s. 174–175. – FRANCEK, Jindřich. Čarodějnické příběhy. Praha: Paseka, 2005, ISBN 80-7185-697-5, s. 33 – 34.)

⁶⁹ BALBÍN, Bohuslav. Krásy a bohatství české země, s. 175.

Současné oficiální stránky obce mají k pověsti přirozeně velmi zdrženlivý postoj. Zmíněno je, že obec platila tzv. „opičí daň“⁷⁰, včetně historického výkladu termínu.⁷¹ I Hejnu si „vypůjčili“ v okolí Švihova, kde mají svoji nepůvodní opičí historku – o vsi Poříčí.⁷²

Opice z Hejné dodnes vede bohatý druhý život nejen v knihách pověstí klasického typu, ale i na internetu. Pověst má k tomu všechny předpoklady – vtip, jednoduchost i možnost smát se marné snaze někoho jiného zavděčit se „nadřízenému.“ Nehledě na výtvarné možnosti (doprovodné fotografie zástupců tohoto živočišného druhu.)⁷³ Stránky Informačního systému Písecka poctily celou historku nadpisem „*Pověst jako ze Švejka*“.⁷⁴ Komentáře jistě netřeba.

Postava pana Půty se objevuje pravidelně v rámci různých historických akcí na hradech i ve městech, často v souvislosti se zmiňovanými pověstmi, ale nejen s nimi. Švihovští nejnověji zapojili Půtu např. do pátrání po vrahovi purkrabího v rámci oživených prohlídek v srpnu 2010. Zdá se, že 21. století obraz „zlého pána“ přece jen trochu vylepšuje, byť se nemůže zároveň vzdát staršího vidění této osobnosti. Rabští tak např. na internetových stránkách hradu pana Půtu charakterizují následovně: „*Půta II. Švihovský z Rýzmburka – nejvýznamnější majitel hradu, vzdělaný, renesanční aristokrat, zastávající funkci nejvyššího královského sudí. Na svých panstvích proslul jako zdatný hospodář a štědrý mecenáš.*“⁷⁵

Pověsti o Půtovi jsou tak příkladem stále živého souboru příběhů nadčasové oblíbenosti. Šíření je dnes i díky internetu více spontánní, není omezeno jen na několik tištěných sbírek pověstí. Objevitelské nadšení internetovým zájemcům rozhodně nechybí. Přispívá k tomu, aby se jméno pana Půty udržovalo v obecném povědomí. Historik, pravda, mnohdy varovně zvedne prst, když vidí některé texty. Pro vážné zájemce však přece není problém sáhnout i po odborné literatuře k tématu. Byť v případě pana Půty a jeho druhého života zůstává i v ní ještě mnoho mezer k vysvětlení a interpretaci.

⁷⁰ Šlo pravděpodobně o zkomoleninu od slova „opicné“ (tedy od slova „píce“, nikoliv „opice“). Místní platili tuto daň své vrchnosti již od poloviny 14. století. Postupně bylo zrušeno placení daně některým vesnicím. Povinnost měla už jen Hejná a Nezamyslice (do konce 17. století). Tak mohly vzniknout podobné interpretace pozastavující se nad zbytkem této zvyklosti.

⁷¹ Oficiální internetové stránky obce Hejná. *Obec Hejná*. [Online] Dostupné z URL: <<http://www.sumavanet.cz/hejna/fr.asp?tab=snet&id=4008&bur1>> [2011-01-12]

⁷² Nejnověji srv. *Úryvek z knihy Davida Růžičky „Strašidla, přízraky a skřítkci našich hradů a zámků“* (2009). Internetové stránky hradu Švihov. [Online] Dostupné z URL: <http://www.hradsvihov.cz/sezona2009/akce_ostatni_krest-knihy_ukazka.pdf> [2011-01-14].

⁷³ Na internetu patří k těm nejčastěji uváděným a komentovaným. Dva příklady: V klasickém znění – text a nepostradatelné foto opičky (spolu s pověstí o zazděných chůvách) je na Blogu Švihov. *Pověsti*. [Online] Dostupné z URL: <<http://svihov.blog.cz/0805/cert-v-hejne>>; [2011-01-12]; <<http://svihov.blog.cz/0805/tri-zazdene-chuvy>> [2011-01-12]. Zaujala i autory stránek „Horoskop na míru“ (*Tajemný hrad Rabí a opičí daň*). [Online] Dostupné z URL: <<http://www.horoskopnamiru.cz/tajemny-hrad-rabi-opici-dan>> [2011-01-14].

⁷⁴ Informační systém cestovního ruchu Písecka. *Pověst jako ze Švejka*. [Online] Dostupné z URL: <<http://www.icpisek.cz/docs/cz/horazdovice.xml>> [2011-01-14].

⁷⁵ Internetové stránky hradu Rabí. *Osobnosti*. [Online] Dostupné z URL: <<http://www.rabi.cz/hrad/index.php?kat=onas&str=historie-a-zajimavosti&m=1&jazyk=cs>> [2011-01-14].

Shrnutí

Historické pověsti se dnes těší velké vlně zájmu. Sbírkové pověsti povětšinou komerčního ražení přinášejí řadu tradičních příběhů; pověsti ožívají v líčení průvodců na hradech a zámcích i jinde; jsou vítaným oživením výuky, oblíbenou součástí nejrůznějších internetových stránek osobních i institucionálních. Příspěvek se zabývá rozbořem v západních Čechách populárních pověstí o Půtovi Švihovském. Přední šlechtic jagellonské doby (zemřel roku 1504) je dodnes známější jako aktér pověstí, než jako historická osobnost. Historický Půta byl nejvyšším zemským sudím. Proslul také jako přesvědčený katolík, protivník českých bratrů a stavebník. Právě k jeho dvěma hradům (Švihov a Rabí) se vztahuje vyprávění o jeho konci (dle tradice ho měl ho odnést čert) a posmrtném trestu. Typově je lze zařadit k vyprávění o potrestané vrchnosti. Autorka analyzuje pověsti o Půtovi, způsoby jejich šíření a zpracování ve vybraných novějších sbírkách pověstí. Rozebírá rovněž příklady novodobého prezentování historických pověstí za pomoci internetu. Starší doklady tradice spojené s koncem Půty Švihovského, jak je shrnul August Sedláček, nabízejí základní dějovou linii, kterou pak další vyprávěči i literáři patřičně rozvinuli (převážně o nepůvodní migrující motivy). Z pověstí o Půtovi je zařazena dále oblíbená „opičí pověst“ z Hejné, zachycená již barokním historiografem Bohuslavem Balbínem při jeho pobytu na Klatovsku. Na Horažďovicku se dodnes vypráví také příběh o propadlém zvonu. Pověsti o Půtovi jsou příkladem stále živého souboru příběhů nadčasové obliby. I dnešní lidé se při nich rádi bojí i smějí. Šíření je dnes díky internetu více spontánní, není omezeno jen na několik knižních sbírek a klasické ústní podání. Nadšení novodobí sběratelé tak přispívají po svém k tomu, aby se jméno pana Půty udržovalo v historickém povědomí. Pro vážné zájemce pak není problém sáhnout po odborné literatuře k tématu. Byť v případě pana Půty a jeho druhého života zůstává i v ní ještě mnoho mezer k vysvětlení a interpretaci.

Summary

The historical reputation is now enjoying a great wave of interest. Collections of tales mostly commercial-style provide a number of traditional stories, legends come to life in makeup wizards of the castles and elsewhere, are a welcome revival of learning, a popular part of various web sites both personal and institutional. The paper deals with the analysis in western Bohemia popular legend about Puta Svihovsky. Jagiellonian period leading nobleman (died 1504) is still a well-known reputation as an actor than as a historical personality. Historical Puta was the highest provincial referee. He also became famous as a convinced Catholic, an opponent of the Czech Brethren and the builder. Now to the two castles (Svihov and Rabi) relates the story of the end (according to tradition, it should carry him a devil) and the posthumous punishment. Type can be included to tell the landlords to be punished. The author analyzes the reputation of wander, their methods of distribution and processing in recent collections of selected tales. Examined also presenting examples of modern historical legends of the Internet. Older documents are traditions associated with the end Puta Svihovsky as summarized August Sedlacek, offer a basic story line that the other narrators and writers develop properly (mostly non-indigenous migrant themes). The rumors of Puta is ranked as the popular "monkey reputation" of the flock, has already captured a historian Bohuslav Baroque Balbín during his stay in Klatovy. In its surroundings are still telling the story of the sunken bell. Rumors of Půta are still living example of the timeless popularity of file stories. Even today people are afraid to love them and laugh. Dissemination through the Internet today is more spontaneous, not limited to a few book collections and the classic

oral tradition. Enthusiastic collectors of modern-day and after their help to the name of Mr. Puta kept in historical awareness. For those who are serious, then no problem reaching the literature on the subject. Even if Mr. Puta and his second life, even in her still many gaps to explain and interpret.

Prameny a literatura / References

Prameny:

BARBORKA, Zdeněk. *Pověsti od Husího křídla*. Sušice: Nakladatelství Dr. Radovan Rebstöck, 1995, ISBN 80-85301-41-5.

BALBÍN, Bohuslav. *Krásy a bohatství české země*. Praha: Panorama, 1986.

FRANCEK, Jindřich. *Čarodějnické příběhy*. Praha: Paseka, 2005. ISBN 80-7185-697-5.

KRÁTKÝ, Radovan. *Jihočeské pověsti*. Vimperk: Vik, 1972. ISBN 80-86618-38-9.

PORÁK, Jaroslav – KAŠPAR, Jaroslav (ed.). *Ze starých letopisů českých*, Praha, Svoboda 1980.

SEDLÁČEK, August. *Historické pověsti lidu českého*. 5. vydání. Praha: Melantrich, 1998. ISBN 80-7023-280-3.

ŠTĚTINA, Jaromír. *Výprava za českými čerty*. Praha: Lidové noviny, 2005. ISBN 80-7106-770-9.

TOUFAR, Pavel. *Od Blatné tajemnou českou krajinou k Otavě*. Benešov: Start, 2006. ISBN 80-86231-38-0.

Literatura:

ČIHÁKOVÁ, Linda aj. Švihov. *Zajímavosti a obrázky z historie města*. Švihov: Město Švihov, 2001.

FIALA, Zdeněk (red). *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. 4. díl. Západní Čechy. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1985.

JÍLEK, Tomáš aj. *Západočeská vlastivěda. Národopis*. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1990. ISBN 80-7088-027-9.

KRAUSOVÁ, Milada. Die Sage vom bestraften Herrn. Ein Beispiel aus dem böhmisch-bayerischen Grenzgebiet. In: *Oberpfälzer Heimatspiegel 2010*, Jahrgang 34. Pressath/Oberpfalz: Verlag der Buchhandlung Eckhard Bodner, 2009, ISBN 978-3-937117-78-2, s. 154–63.

KUMPERA, Jan aj. *Dějiny západních Čech. Od pravěku do poloviny 18. století*, Plzeň, Ševčík, 2004. ISBN 80-7291-108-2.

KUMPERA, Jan. *Západní Čechy od A do Z. Lexikon Historie & Památky & Příroda*. Praha – Plzeň: Beta-Dobrovský; Ševčík, 2002; ISBN 80-7306-060-4; ISBN 80-7291-068-X.

MACEK, Josef (red). *Československá vlastivěda. 3. díl. Lidová kultura*. Praha: Orbis, 1968.

MENCLOVÁ, Dobroslava. *Rabí. Státní hrad a památky v okolí*. Praha: Olympia, 1971.

NĚMEC, Karel. *Dějiny města Horažďovic*. Plzeň: Kobes, 1936.

SEDLÁČEK, August. *Hrady, zámky a tvrze království českého*. 2. nezměněné vydání. 9 díl. Praha, Nakladatelství Šolc a Šimáček, společnost s r.o., 1935.

SEDLÁČEK, August. *Hrady, zámky a tvrze království českého*. 2. nezměněné vydání. 11 díl. Praha, Nakladatelství Šolc a Šimáček, společnost s r.o., 1936.

Internetové zdroje:

Blog Švihov. *Pověsti*. [Online] Dostupné z URL: <<http://svihov.blog.cz/0805/cert-v-hejne>>; [2011-01-12].

Blog Švihov. *Pověsti*. [Online] Dostupné z URL: <<http://svihov.blog.cz/0805/tri-zazdene-chuvy>> [2011-01-12].

Informační systém cestovního ruchu Písecka. *Pověst jako ze Švejka*. [Online] Dostupné z URL: <<http://www.icpisek.cz/docs/cz/horazdovice.xml>> [2011-01-14].

Internetové stránky obce Hejná. *Obec Hejná*. [Online] Dostupné z URL: <<http://www.sumavanet.cz/hejna/fr.asp?tab=snet&id=4008&bur>> [2011-01-12].

Internetové stránky města Horažďovice. Sládková, Simona. *Pověst o Práchni*. [Online] Dostupné z URL:

<<http://www.mesto-horazdovice.cz/horazdovice/fr.asp?tab=snet&id=5118&bur=&pt=HS>> [2011-01-14].

Internetové stránky hradu Rabí. *Osobnosti*. [Online] Dostupné z URL: <<http://www.rabi.cz/hrad/index.php?kat=o-nas&str=historie-a-zajimavosti&m=1&jazyk=cs>> [2011-01-14].

Internetové stránky hradu Švihov. *Co v průvodci nenajdete*. [Online] Dostupné z URL: <<http://www.hrad-svihov.cz/v-pruvodci-nenajdete.php>> [2011-01-14].

Internetové stránky hradu Švihov. *Pověsti*. [Online] Dostupné z URL: <<http://www.hrad-svihov.cz/povesti.php>> [2011-01-14]

KILIÁN, Milan. *Sezonu na hradech zakončili Půta i „Lucka Bílá“*. Klatovský Deník.cz. 27. 10. 2008. [Online] Dostupné z URL: <http://klatovsky.denik.cz/zpravy_region/sezonu-na-hradech-zakoncili-puta-i-lucka-bila.html> [2011-01-14].

Úryvek z knihy Davida Růžičky „*Strašidla, přízraky a skřítki našich hradů a zámků*“ (2009). Internetové stránky hradu Švihov. [Online] Dostupné z URL:

<http://www.hradsvihov.cz/sezona2009/akce_ostatni_krest-knihy_ukazka.pdf> [2011-01-14].

Tajemný hrad Rabí a opičí daň [Online] Dostupné z URL:
<<http://www.horoskopnamiru.cz/tajemny-hrad-rabi-opici-dan>> [2011-01-14].

Seznam příloh:

Příloha č. 1. Veselá historika o opici (Hejná). Obrázek, který k referátu k předmětu české dějiny středověku v roce 2010 namalovala Jaroslava Škudrnová. (Archiv autorky)

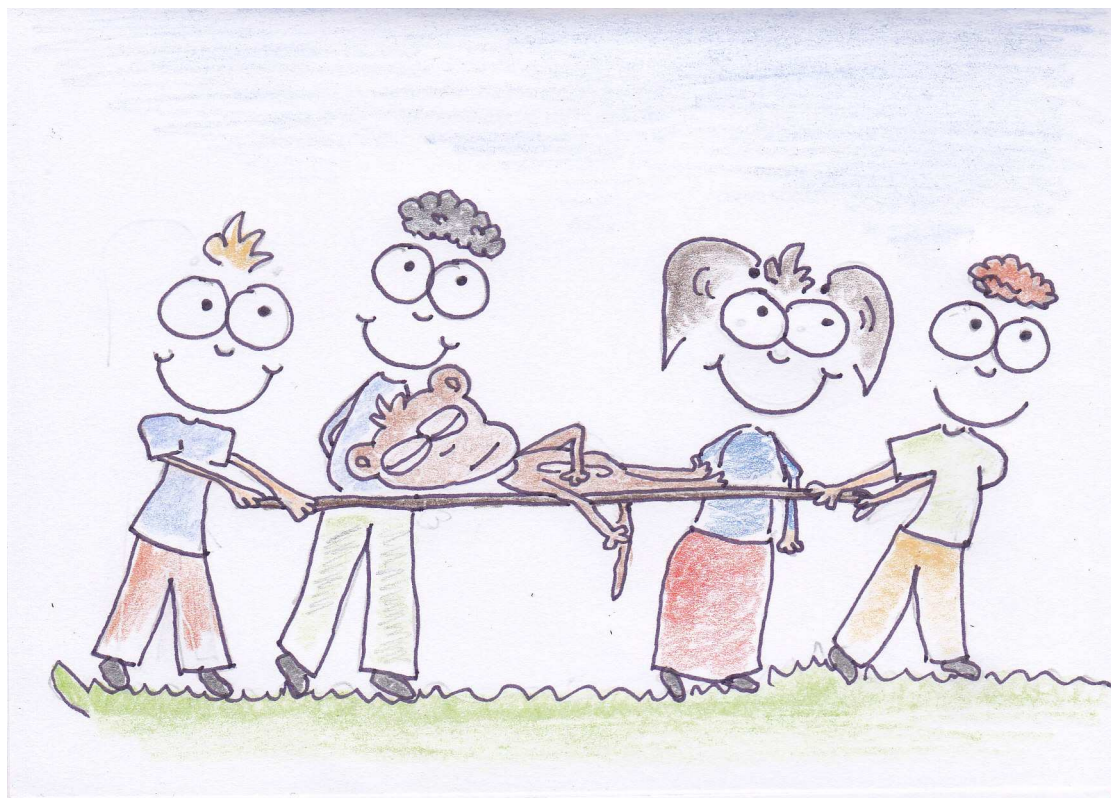
Příloha č. 2. O propadlém zvonu (Prácheň u Horaždovic). Obrázek, který k referátu k předmětu české dějiny středověku v roce 2010 namalovala Jaroslava Škudrnová. (Archiv autorky).

Příloha č. 3. Hrad Švihov (Foto autorka)

Příloha č. 4. Náhrobek pana Půty (Foto autorka)

Přílohy

Příloha č. 1. Veselá historika o opici (Hejná). Obrázek, který k referátu k předmětu české dějiny středověku v roce 2010 namalovala Jaroslava Škudrnová. (Archiv autorky)

Příloha č. 2. O propadlém zvonu (Prácheň u Horaždovic). Obrázek, který k referátu k předmětu české dějiny středověku v roce 2010 namalovala Jaroslava Škudrnová. (Archiv autorky).

Příloha č. 3. Hrad Švihov (Foto autorka)

Příloha č. 4. Náhrobek pana Půty (Foto autorka)

**Paměti Horšic. Místní názvy ve vzpomínkách pamětníků / Memory of Horšice.
Local Names in the Memories of Eyewitnesses (*Helena Východská*)**

Abstrakt

Příspěvek se zabývá rozborem pomístních názvů venkovského regionu jihozápadních Čech. Centrem zájmu je obec Horšice. Hlavním cílem autorky bylo srovnat ústně tradované pomístní názvy s písemnými prameny posledních dvou staletí. Kombinací orálních a písemných pramenů se podařilo identifikovat některá místa ve vesnici a jejím okolí a rekonstruovat některé „zapomenuté příběhy“ spojené s jejich názvem. Budoucím zájmem autorky bude popularizace pomístních názvů ve zmíněném regionu s cílem jejich navrácení do živé komunikace

Klíčová slova: Horšice, pomístní názvy, hydronyma, oronyma, agronoma, hodonyma, urbanonyma, Henigarové ze Seeberka, Jindřich Švihovský z Rýzmburka, Židovka, Karlovka, Jindřín, Henigarov, Babylon

Abstract

This article describes the analysis of local proper nouns in rural region of the south-western part of the Czech Republic. The centre of interest is small village Horšice. The main purpose of the authoress was comparing local orally transferred names and written sources of last two centuries. The combination of oral and written sources was very useful for identification of some places in the village and the area around it. It was also useful for the reconstruction of some “forgotten stories” associated with the names of those places. The future interest of the authoress is popularization of the local proper nouns in the mentioned region. The aim is their returning into the contemporary communication.

Keywords: Horšice, local proper nouns, hydronymes, oronymes, agronymes, hodonymes, urbanonymes, the clan of Henigar and Seeberk, Jindřich Švihovský z Rýzmburka (Henry of Švihov from Rýzmburk), Židovka (Jewish Road), Karlovka (Charles Road), Jindřín (Henry's wood), Henigarov, Babylon

„Tak to musíte vzít přes Luh, kolem Staré pily... Na Štyráku se dejte doprava a sejděte kousek k Hůrce po Židovce nebo po Karlovce. Dávejte pozor, ať vás nesvede Hraběnka zpátky do Luhu a pak už jenom chvilku lesem Na jamach k Henigaru. Když to pak stočíte na Vitojno, do Radkovic už to máte kousek...“

Právě takového poučení se vám dodnes může dostat, pokud se budete ptát na cestu v kraji, jenž se dá v historickém i geografickém kontextu vymežit jako Horšicko. Bude to poučení, jež

je možno pouze vyslechnout. Na moderní mapě, vydané např. do roku 2011, si takto doporučenou cestu zkontrolovat nelze.

Pravděpodobně, stejně jako na mnoha místech českého venkova, je také v Horšicích, v malé vsi na jižním Plzeňsku, řada vlastních jmen pomístního sídlištního i nesídlištního charakteru zachována v současnosti pouze v ústní tradici. Přestože pamětníci dnes mohou potvrdit tradovaná anoikonyma⁷⁶ a urbanonyma⁷⁷ se zpětnou vazbou jen na posledních sedmdesát let, lze s využitím písemných pramenů a jejich interpretace tvrdit, že rozhovor z úvodu tohoto článku by ve stejném podání zazněl s jistotou před sto lety, s velkou pravděpodobností před sto padesáti roky a s malými obměnami nejspíš i před dvěma staletími. Právě do začátku 19. století se totiž dá výzkumem vystopovat ústně tradovaná historie, která se vyprávěnou formou zapisovala do názvů cest, kopců, míst a dvorů tohoto kraje. Pamětnické výpovědi o běžném používání a objasnění smyslu mnohých pomístních jmen i v tomto regionu dokumentují velmi zajímavé, v písemné formě nepostižitelné detaily z regionální historie.

Středem zájmu a života místních obyvatel, stejně jako nejdůležitějším objektem úřední dokumentace posledních několika staletí, je beze sporu samotná ves Horšice. Název obce, stejně jako názvy většiny sídel v okolí (Radkovice, Újezd, Vitouň, Dolce, Příchovice...), je prokazatelně zapsán již ve 13. století, a vyplývá tudíž z pramenů pro naše účely méně lákavých, totiž z pramenů písemných. Stejně tak některá vlastní jména pomístní nesídlištního charakteru, zejména hydronyma⁷⁸ a oronyma⁷⁹, lze v rozpoznatelné formě zachytit v dokumentech pořizovaných od předminulého století. Z posledních osmdesáti let se však v horšickém kraji zachovala řada anoikonym tradovaných výhradně ve formě ústní. Jedná se zejména o agronyma⁸⁰, hodonyma⁸¹, urbanonyma či další specifické názvy, např. skal či menších území k určitým účelům upravovaných.

Věnujme v úvodu krátkou pozornost několika písemně potvrzeným sídelním názvům.

Horšice jsou jednou z nejstarších obcí celého kraje. První známý údaj hovoří o vsi jako o součásti Přeštického újezdu, který se coby soubor 15 obcí stal roku 1245 předmětem dochované obchodní smlouvy. Prodejcem byla dosavadní držitelka újezdu, přemyslovská princezna Anežka, kupcem kladrubský klášter Svatého Benedikta a jedním ze svědků podpisu smlouvy pán horšické tvrze Adam z Horšic. Název vesnice je tedy od počátků zjevně spjat s vladyckým rodem Horšických z Horšic, přesněji řečeno s jeho zakladatelem Horešem (v původní formě se dá jeho jméno odhadnout na Hořislav či Hořeslav). Vesnice s později doloženou tvrzí, Horšice jako „vlastnictví Horešovo“, si název

⁷⁶ Anoikononymum: vlastní pomístní jméno neživých přírodních objektů na planetě Zemi a všech člověkem vytvořených objektů, které nejsou určeny k obývání.

⁷⁷ Urbanonymum: vlastní pomístní jméno sídelních i nesídelních objektů (např. pojmenování ulic).

⁷⁸ Hydronymum: jméno vodního toku, plochy či díla

⁷⁹ Oronymum: jméno horopisné – pohoří, kopce, údolí, sedla, nížiny atd.

⁸⁰ Agronymum: jméno pole, louky či lesa

⁸¹ Hodonymum: jméno cesty

odvozený od tohoto majitele, nebo nejspíš zakladatele, zachovala téměř osm staletí. Nářečný tvar Horčice, který dosud používá nejstarší generace horšických obyvatel, a to výhradně v orální podobě, vznikl mylným spojením jména se slovem horký a při jeho stupňování s tvarem horčejší. Používal se zhruba od začátku století, a roku 1916 byl dokonce zapsán oficiálně (např. v Ottově naučném slovníku). V úředních dokumentech a v dílech místních spisovatelů přetrvával do třicátých let.

Názvy mnohých okolních vesnic i další pomístní názvy reflektují středověké šlechtické, především zemanské držení, jež zde převažovalo minimálně do doby husitství, často až do doby pobělohorské – např. Radkovice, Příchovice, Újezd, Ochozí. Kromě původních horšických i okolních zemanů je třeba zmínit ještě další dva významné šlechtické rody, jejichž historické aktivity se v tomto regionu také výrazně zapsaly do zaznamenaných nebo jen ústně tradovaných jmen objektů sídlištního i nesídlištního charakteru - Rýzmbekové ze Švihova a Henigarové ze Seeberka. Jako příklady krajových historických a později oficiálních názvů spojených s dějinami obou rodů mohou posloužit např. vlastní jména Jindřín a Henigarov.

Jindřín (oronymum) - významný vrchol Švihovské vrchoviny (výška 535,3 m), jehož název je odvozen od jednoho z majitelů rozlehlých okolních panství, Jindřicha ze Švihova z rodu Rýzmbeků. Tento nejznámější ze čtyř synů zakladatele hradu Švihova, Půty Švihovského, byl na počátku 16. století majitelem blízkého hradu Skála i přidružených vsí. Jindřich požíval v té době takové vážnosti, že se stal roku 1511 hofmistrem na královském dvoře Vladislava Jagellonského, a ve službách následujícího panovníka v letech 1522 – 1523 dokonce nejvyšším kancléřem. Kromě strmé politické kariéry zvládl napsat také rozsáhlé pojednání o historii vlastního rodu, udělit nedalekým (7km) Přešticím významná městská privilegia a dát svým jménem název zdejšímu buližníkovému kopci Jindřín.

Henigarov (oronymum a agronymum) - kopec cca 1,5 km západně od Horšic se zemědělskými pozemky původního poplužního dvora Adama Františka Henigara ze Seeberka, hejtmána a komořího plzeňského kraje, aktivního a úspěšného podnikatele. Významný rod Henigarů z Chebska získal rozsáhlé pozemky v jihozápadních Čechách vhodnou sňatkovou politikou, jejímž základem byl sňatek Adama Františka a Salomeny Příchovické z Příchovic v 17. století. Od svého příchodu ze západu Čech Henigarové v okolí usilovně nakupovali zemědělskou půdu a vesnice (Horšice roku 1676), takže tento rod vlastnil do roku 1799 již převážnou část kraje, který bychom mohli nazvat horšický. Poplužní dvůr nad Horšicemi obhospodařující cca 95 ha, založený Adamem Františkem Henigarem, proto „nemohl“ dostat jiné jméno nežli Henigarov, přičemž jádro zemědělského usedlosti, dnes s výkrmnou krůt, je dosud na původním místě.

Pro naše účely jsou však mnohem zajímavější ta regionální vlastní jména zeměpisná, k jejichž významu se dnes může na Horšicku vyjádřit jen několik pamětníků. Jejich věk se ve všech

případech pohybuje mezi sedmdesátými a osmdesátými narozeninami.⁸² Pamětnické výpovědi získané v průběhu let 2002 - 2005⁸³ byly bohaté na hodnotné historické detaily, jež se v povědomí mladé i střední generace již zcela a bohužel velmi důsledně ztratily.⁸⁴

Židovka (hodonymum)

Je to jedna ze dvou polních cest vybíhajících z Horšic jihovýchodním směrem do blízkého smíšeného lesa, zvaného Háje. Cíl cesty, který podstatnou měrou souvisí s jejím názvem, leží až za lesem – ve vesnici vzdálené zkratkou po lesní cestě tři kilometry. Jaká je tedy souvislost mezi historií Horšic a tematikou života židovských obyvatel? Je to objekt, který se od judaismu nedá oddělit ani v městském, ani ve venkovském prostředí - synagoga. Synagoga ve Vlčí. Tato synagoga byla založena roku 1822 a sloužila svému účelu jako jedna z mála v širokém okolí. Každou sobotu do ní vážilo cestu po pěšině vedoucí přes Horšice právě tolik obyvatel židovského vyznání, kolik jich uvádí církevních přehledy 19. a 20. století. Synagogy byly dále v Malinci, Dolní Lukavici, Lužanech a Merklíně, rabíni sídlili v Přešticích a Nepomuku. Počítejme tedy, že přes Horšice do Vlčí chodily minimálně 3 rodiny z Příchovic, 6 osob z Nezdic a nakonec 10 osob z Horšic, Újezda, Vitouně, Radkovic a Týniště.⁸⁵ A chodili tak na bohoslužbu sobotu co sobotu. Očití pamětníci vzpomínají na desítky putujících každý týden. Ústní výpovědi dnešních horšických seniorů můžeme srovnat s dostupnými statistikami. Např. roku 1862 žilo v přeštickém okrese 751 obyvatel židovského vyznání, roku 1890/455 a roku 1900/431 (což bylo 0,9% populace). „*Úbytek ten vysvětlit se dá tím, že vzrůstající Plzeň láká k sobě ponejvíce obchodu oddané židovstvo...*“, píše roku 1905 autor regionální historické příručky Adolf Šlégl.⁸⁶ Jak uvádí farní kronika, žilo v roce 1919 v Horšicích 14 občanů *israelitského vyznání*. Rabín pravidelně docházel na hodiny náboženství i za dětmi do školy. Na pravidelné cesty Židů za jejich vírou ve dvacátých a třicátých letech 20. století, na tento zajímavý úkaz spojený s Horšicemi a místy v nich, vzpomínají právě dnes poslední očití svědkové, i když ze všech obyvatel obce jsou to už jen dva místní pamětníci. Jejich vzpomínky jsou poměrně barvitě, snad také proto, že v prvních třech desetiletích 20. století byl počet židovských obyvatel v Horšicích nejvyšší. Židovská jména v obecních zápisech⁸⁷ z dvacátých let jako Josef Löwith, Markus Bloch, Berhold Stern a další však najednou končí na začátku války. Po roce 1945 už nenajdete ani jedno.

Karlovka (hodonymum)

Je to samozřejmě zmíněná druhá cesta. Dnes travnatá a kamenitá, ale před sto šedesáti lety zřejmě dost dobrá pro panský kočár. V kočáře přes Horšice směrem do Luhu jezdíval Karel hrabě ze Schönbornu - majitel místních velkostatků. V tomto případě byli očitými svědky

⁸² MUDr. Karel Východský nar. 1932, Vojtěch Janeček nar. 1931, Ludmila Hodanová nar. 1925

⁸³ Úplný záznam rozhovorů s pamětníky uložen v osobním archivu autorky.

⁸⁴ Z výzkumu prováděného v roce 2005 vyplynulo, že kromě tří oslovených pamětníků, již nikdo ze současných 292 obyvatel Horšic není schopen vysvětlit historické souvislosti pomístních názvů, z čehož druhotně vyplývá pozvolný odklon od jejich používání.

⁸⁵ Počty odpovídají farním údajům z let 1839 až 1848.

⁸⁶ MARČAN, A. - ŠLÉGL, A. *Politický okres Přeštický*. Přeštice : Cyrill M. Homan, 1905, s. 94

⁸⁷ Obecní kronika I a II uložena v Státním okresním archivu Plzeň-jih se sídlem v Blovicích

jeho cest už prarodiče současných horšických seniorů, neboť Schönbornové ve zdejší kraji kupovali a zcelovali zemědělské statky především od začátku 19. století. V roce 1848 Karel Schönborn v okolí vlastnil: „*panství majoratní Dolní Lukavici, statek alodní Lužany, statek majoratní Přestice-Žerovice a statek majoratní Příchovice.*“⁸⁸ Že do příchovického velkostatku patřily v polovině 19. století také Horšice, je jedna důležitá věc, druhá pak to, že do sousedního schönbornského lužanského panství spadala také Nová Ves, neboli Ochoze (Ochozí). Když bylo třeba obhlédnout rodinné statky, vedla trasa z Lukavice do Příchovic, z Příchovic do Horšic, z Horšic do Ochozí a odtud třeba do Lužan. Alespoň tak si lze vysvětlit časté jízdy hraběte Karla Schönborna po cestě, která už v povědomí horšických občanů zůstala provždy spojena s jeho jménem.⁸⁹

Na Babyloně (vlastní jméno budovy - obytného domu)

Jaká je prvotní asociace při vyslovení pojmu Babylon? Hlavní město jedné ze starověkých říší se slavnou věží. Měla by to být jedna z nejvyšších staveb starověku. Zmiňuje ji i Bible, První kniha Mojžíšova ve II. kapitole: „... Nuže, nadělejme cihel a vypalme je ohněm... Nuže vystavějme sobě město a věž, jejíž vrch by dosahal k nebi!...“ Pokračování jednoho z nejznámějších starověkých příběhů je všeobecně známo - Hospodinovi se znelíbily opovázlivost stavitelů a jejich pracovní výsledky, sestoupil proto do Babylonu mezi lidi, popletl jim jazyky, aby si vzájemně nerozuměli, a přestali tudíž se stavbou. Další pokračování příběhu přichází pak před sto dvacetí lety, kdy Robert Koldewey identifikoval stavbu jako chrám (také hvězdárnu a sýpku) z doby Nabukadnesara II. se čtvercovou základnou o straně 90 metrů a přibližnou výškou též 90 metrů. Téměř všechny podstatné otázky spojené se záhadnou stavbou zodpověděl. Pro nás zůstává otázka jediná, trochu úsměvná. Jak je spojen tento div starověké architektury s malou obcí na jižním Plzeňsku? Odpověď dnešních pamětníků je velmi prozaická: „*Někdo chytrý začal prostě v minulosti říkat nejvyšší budově v Horšicích Na Babyloně.*“⁹⁰ Ostatně z obytných stavení, která dnes představují ve většině případů rozšířené a zmodernizované původní chalupy jihoplzeňského typu, patří tento dům č.p. 25 k nejvyšším dodnes. Dům Na Babyloně už dnes svou výškou neudivuje, mnohé

⁸⁸ HOSTAŠ, K. - VANĚK, F. *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okresu Přeštickém*. Praha : Česká akademie císaře Františka Josefa, 1907, s. 89.

⁸⁹ Schönbornové jsou starým německým šlechtickým rodem. Pocházejí z Westerwaldu a o prvním známém příslušníku (Eucharioví) je zmínka již roku 1180. Horšice koupili Schönbornové od Henigarů jako součást příchovického statku roku 1784. Přejdeme všechny jejich získané tituly, zastávané úřady, vyhrané a prohrané bitvy, rodové větve, a zastavme se až ve 20. století. To připravilo Schönbornům několik nepříjemných situací. První po vzniku republiky roku 1918, kdy pozemková reforma částečně rozbila jejich rostoucí panství (Lukavice, Příchovice. Přestice, Malesice a Kozolupy na Plzeňsku a Dlažkovice na Litoměřicku). Tu druhou po roce 1939. Začala II. světová válka a pro Schönborny znamenala těžkou volbu. Na jedné straně německý původ, vidina tisícileté III. říše, nacismus a na straně druhé stopadesátileté majetky v Čechách, pocit zodpovědnosti, svědomí. Bylo třeba se rozhodnout. Schönbornové se rozhodli a podle dekretů prezidenta republiky z roku 1945 byli za válečnou kolaboraci zbaveni majetku ve prospěch československého státu.

⁹⁰ MUDr. Karel Východský, 2005

budovy v obci jsou vyšší. Podle kusých historických záznamů⁹¹ však zdi domu č.p. 25 „pamatují“ dějiny Horšic už téměř 200 let. Všechny ostatní domy ve vsi, které vyrostly do větší výšky, jsou dílem posledních desetiletí. Jsou jistě praktické a účelné, ale netroufám si odhadnout, co s nimi bude za dvě století.⁹²

Dalších tradovaných místních názvů jsem v Horšicích zaznamenala ještě několik desítek. Jejich důsledné využívání v běžné komunikaci, i když zdaleka ne všech, je dnes vlastní už jen několika nejstarším občanům. Ostatní obyvatelé ve většině případů nevědí, že taková místa ve vzdálenosti do 3 km od Horšic byla dříve pojmenována, natož kde vůbec jsou. Jsou to vlastní jména, která nemají historicky už nijak dobrodružné vysvětlení, ale příběhy jejich vzniku zajímavé rozhodně mohou být. V podání kronikáře, pana Františka Voráčka, se jich v Horšicích v roce 1922 užívalo 39: Pod Horou, Pod Černým lesem, V Lišti , U Rosalie, U Háje, V Dubách, Na širokém, U křížku, U pily, Na Ostrovech, V Hádkách, Nevěrná, U studánky, Na Remízu, Houvary, Na Kněžském, Na Hůrce, Pod Hůrkou, Zakupy, Pod Kovárnou, Na Klíně, Na Hrbu, Jindřín, Na Dlouhé, V rybníčkách, Na Nivě, U Vytojna, V Loužku, Na Škalici, Na Kobyle, Na Mlýnku, U třech kamenů, U Záleské pěšiny, Na stráni, Na novině, Na špici, U třešniček, Na štěpařské, V štěpnici. Část z nich je naštěstí ještě jasná a při vyprávění nejstarších občanů Horšic lze pochopit, jak historicky vytvořené názvy okolních míst zaznamenaly život vsi a její dějiny tím nejpřirozenějším způsobem.

Poskytnou např. možnost představit si vesnici před mnoha lety:

Štěpnice, rozsáhlý ovocný sad s panským hlídačem v jihovýchodním cípu Horšic, který padl za oběť výstavbě domů od obecních dražek směrem nahoru k Háji po r. 1900.

Na ovčíně se říkalo do dvacátých let 20. století místům za domem č. p. 73, v zahradách a na místech domů, dnes ve slepé uličce, kde obecní ovčín stával odedávna až do zbourání na přelomu 19. a 20. století.

Mohou pro pěšího určovat cestu:

Na Trojáku a *Na Štyráku* jsou rozcestí lesních cest v Háji nad Horšicemi, kde se musíte rozhodnout pro správný směr, když chcete jít třeba z Luhu do Vlčí (Štyrák – rozcestí čtyř cest) nebo z Horšic do Ochozí (Troják – rozcestí tří cest).

Vypovídají o krajině:

Hůrka nad Horšicemi je ve srovnání s dalšími okolními kopci, např. Jindřínem nebo Nevěrnou, opravdu „malá hora“.

⁹¹ Jediným literárním zdrojem, který reflektuje dobový název této budovy, je kapitola o školství na Přešticku, tak jak ji napsal nadšený dějepisec tohoto kraje Adolf Šlégl, řídící učitel v Měčíně a Žižkovech, v roce 1905. MARČAN, A. -ŠLÉGL, A. *Politický okres Přeštický*. Přeštice : Cyrill M. Homan, 1905.

⁹² Horšickým Babylonem by ve skutečnosti měla být opravdu nejvyšší stavba ve vsi, a tou vždycky byl, stále je a myslím, že ještě dlouho zůstane kostel sv. Matěje. Měří 33 m.

Škalice, zdobnělina ve smyslu „skalka“, drobná skála v poli nad Horšicemi směrem k Luhu, Je to jenom jedna z možností, jak pojmenovat různé skalní útvary v tomto kraji, o mnoho větší a zajímavější je pak Škalka, vzdálená asi o 2 km dál v Háji.

Místní názvy také upozorňují na nebezpečí:

Cesta kolem dnešního koupaliště končila *Na Moravici*. Dodnes je to vlhké zatravněné území mezi poli, kde Horšický potok asi tvořil bažinaté úseky,

O kus dál, vlastně skoro v Luhu, cesta procházela *V Hádkách* (*Hátkách?*). Výhradně ústní podání tohoto názvu bez psané podoby, potvrzené např. v místní kronice, dnes podstatně komplikuje jeho výklad. Přitom právě záměna hlásek „d“ a „t“ v základu slova, kterou dnes pamětníci nedovedou jasně vyloučit, zatemňuje původní význam, a tudíž zajímavou, i když detailní historickou souvislost. Pokud si uvědomíme, že celé údolí je poměrně vlhké, mohlo se tu opravdu dařit hádkům - užovkám (*V Hádkách*). Ze stejného důvodu však přes mokré a bahnitě ostrůvky mohly vést položené hatě (*V Hátkách*), a to pro pěší poutníky od konce 19. století do předválečné doby.

Jedno pojmenování je skutečnou raritou. Nejen, že není nikde zapsáno, ale dnes už bohužel ani nikým používáno (kromě jednoho jediného obyvatele Horšic, který poskytl vysvětlení⁹³). *Na zabitým* je název, který sám o sobě vzbuzuje nepříjemné pocity a právem, neboť Višňovka pod Jindřínem se kdysi skutečně stala svědkem zločinu spáchaného na hlídači z Újezda, jehož tělo bylo někdy na začátku 20. století nalezeno právě v těchto místech po dokonané vraždě. Ta však nebyla nikdy zcela objasněna.

Některé názvy je skoro nemožné po mnoha desetiletích vysvětlit:

Liští, mírný svah porostlý keři západním směrem nad silnicí z Horšic k Vitouni, mohl být (a na podzim vlastně ještě je) plný spadaneho listí. Nebo se v keřích pod lesem schovávaly lišky a bývaly tam liščí nory? V jeho sousedství „*za Valentovou chalupou*“, stejně záhadný název *U Rosalie*.

Lidová pojmenování rozličných geografických i stavebních objektů na Horšicku jsou svým způsobem vyprávěním. Ve všech pojmenováních, chceme-li je hledat, můžeme najít příběh nebo lidovou moudrost, zajímavou osobnost nebo alespoň netušenou souvislost. Uvedená místa jsou jistě jen zlomkem toho, čím v dějinách Horšic i okolí obyvatelé obohatili český jazyk nebo český zeměpis. Během 20. století přinesla historie několik více či méně vítaných příležitostí k rozsáhlejšímu stěhování v českém vnitrozemí, a tak se většina pomístních názvů přestala používat především s novými přistěhovalci spíše než pouhou obměnou generací. Drtivá většina z nich je dnes zapomenuta, a nových vzniká jen zanedbatelné množství. Až budou za další roky zapomenuty všechny, jak se budou lidé asi vyjadřovat? Možná budou okolní návrší pojmenovávat kótou jako na mapě, cesty a silnice číslicí z počítačové evidence.

⁹³ Ludmila Hodanová, 2003

Zatím však tato pesimistická nadsázka není zcela na místě. Stále totiž lze při návštěvě horšického kraje přijmout pozvání na procházku - zkusit cestu na Starou pilu, V Hádkách projít pěkně vzrostlý les, na Židovce sledovat zarůstající průseky a z Hůrky obhlédnout Mokravici, horšickou tvrz, Babylon, potok Šipku, Škalici, Henigarov, Lišítí, Vitouň, Jindřín.

Shrnutí

Hlavním tématem článku je ústně tradovaná historie kraje v okolí vesnice Horšice v jihozápadních Čechách. Článek analyzuje vlastní jména pomístního sídlištního i nesídlištního charakteru, která se zachovala především v ústní tradici. Pamětníci dnes mohou potvrdit tradovaná anoikonyma a urbanonym se zpětnou vazbou jen na posledních 70 let. S využitím písemných pramenů a jejich interpretace lze rozlišit cca 39 pomístních názvů. Pamětnické výpovědi dokumentují velmi zajímavé, v písemné formě nepostižitelné detaily z regionální historie. Dodnes užívané názvy cest, kopců, dvorů, lesů a míst jsou např.: Židovka, Karlovka, Pod Horou, Pod Černým lesem, U Rosalie, V Dubách, Na širokém, V Hádkách, Nevěrná, U studánky, Jindřín, U třech kamenů, Na ovčíně, Henigar, Na Babyloně, Hůrka. Příkladem názvu, jehož význam objasnili současní senioři v obci Horšice, je hodonymum Židovka. Je to název lesní cesty z Horšic do vesnice Vlčí (3 km). Po této cestě chodili do synagogy Židů z tohoto kraje od 19. století do roku 1939. Po obsazení celých Čech fašistickým Německem roku 1939 byly synagogy zrušeny a židovské obyvatelstvo deportováno do koncentračních táborů. Název a význam této cesty byl po II. světové válce zapomenut.

Summary

The main subject of this article is orally transferred history of the land around small village Horšice in the south-western part of the Czech Republic. The article analyses proper nouns of local inhabitant and non-inhabitant character. These proper nouns are mainly kept in traditional oral form. In these days native inhabitants can confirm traditional anoikonymes⁹⁴ and urbanonymes⁹⁵ only with seventy years feedback. Using written sources and their interpretation we can differ around thirty-nine proper nouns. Enunciations of native inhabitants point out very interesting and unwritten details of local history. Some of the names of roads, hills, farmyards, forests and other places are: Jewish Road (Židovka), Charles Road (Karlovka), Under the Hill (Pod Horou), Under the Black wood (Pod Černým lesem), Rosalie's (U Rosalie), In Oak Trees (V Dubách), On the Wide one (Na širokém), In Little Snakes (V Hádkách), Unfaithful (Nevěrná), By the Lakelet (U studánky), Henry's wood

⁹⁴ Anoikonyme – proper noun of abiotic natural objects on the planet Earth and objects which are made by a human and which are not intended for inhabitation

⁹⁵ Urbanonyme – proper noun of residential and non-residential objects (e.g. name of a street)

(Jindřín), Three stones (U tří kamenů), On the sheepfold (Na ovčíně), Henigar, Babylon, Little Hill (Hůrka),.

The example of the name, which was clarified by present elders living in Horšice, is hodonyme⁹⁶ “Jewish Road” (Židovka). It is a name of forest road from Horšice to the village Vlčí (Wolf's) - three kilometres far. This forest road was being used by local Jews since 19th century until 1939. They were using it for their journey to the Synagogue. When Nazi Germany occupied the Czech Republic in 1939, all Synagogues were cancelled and Jews were deported into concentration camps. The name and also the meaning of this road were forgotten after the World War II.

Prameny a literatura / References

Prameny:

Státní oblastní archiv v Blovicích. Kopie smluv: *O prodeji tvrže v Radkovicích z roku 1397; O prodeji Horšic z roku 1676.*

Tamtéž. *Kronika obce Horšic I. a II.*

Vzpomínky horšických rodáků a pamětníků, zachycené v letech 2003 - 2005:

MUDr. Karel Východský nar. 1932, Vojtěch Janeček nar. 1931, Ludmila Hodanová nar. 1925. Záznamy rozhovorů uloženy v archivu autorky.

Literatura:

BOHÁČ, Z. *Újezdy a Lhoty*. Praha : Ústav československých a světových dějin ČSAV, 1996.

HALADA, J. *Lexikon české šlechty*. Praha : Akropolis, 1992.

HOSTAŠ, K. - VANĚK, F. *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese Přeštickém*, Česká akademie císaře Františka Josefa. Praha 1907.

MARČAN, A. - ŠLÉGL, A. *Politický okres Přeštický*. Přeštice : Cyrill M. Homan, 1905.

POUZAR, V. *Almanach českých šlechtických rodů*. Praha : Akropolis, 1992.

SEDLÁČEK, A. *Českomoravská heraldika*. Praha : Nakl. Karla Tyrpekla, 1925.

SCHWARZ, K. *Pomněnky – hrst feuilletonů o Přešticích*. Přeštice : Vladimír Fiala, 1937.

ŘÍČÁK, E. V. *Dějepis města Přeštic a jeho okolí*. Rokycany : Josef B. Zápotočný, 1863.

SZOMBATHY, J. *Bericht über einen Ausflug in die Gegend von Pilsen*. Wien 1888.

⁹⁶ Hodonyme – propper noun of roads, paths and corridors

Periodika:

Zprávy z farních osad, roč. 1926, 1927, 1928, 1930, 1931, 1932, vyd. v Rokycanech, v Blovicích a v Přešticích.

Český Lid, roč. III., č. 72, výběr Břetislav Jelínek.